

The Effect of Sociodemographic Structure of the Society on the Level of Knowledge, Anxiety and Expectations About the COVID-19 Pandemic

Ahmet Doğan^{1*}, Hatun Öztürk Çerik¹, Atila Gürgeç², Aykut Özturan³

1 Ordu State Hospital, Infectious Diseases and Clinical Microbiology, Ordu, Turkey. 2 Ordu State Hospital, Department of Mental Health and Diseases, Ordu, Turkey. 3 Ordu State Hospital, Department of Internal Medicine, Ordu, Turkey.

Abstract

Background: The COVID-19 pandemic has directly or indirectly affected all values of the society. The aim of our study is to determine the effect of sociodemographic characteristics of our society on the level of knowledge, concerns and expectations about the COVID-19 outbreak.

Materials and Methods: The study was planned on a voluntary basis with an open access survey method via the "Whatsapp" application. Using the Google survey form application; A questionnaire consisting of three sections and 28 questions was prepared to determine the knowledge level, concerns and future expectations of the society. A total of 812 people participated in the study.

Results: When the answers were examined in the first part of the questionnaire, 501 (61.7%) of the participants were male and 311 (38.3%) were female. The majority of the volunteers were between the ages of 35-50, 68.7% were living in the city center and 24.5% were residing in the district center. Volunteers from sixty different provinces and 35 different professions were involved. The majority of the participants consisted of public servants, housewives and students. When the education levels were examined, the majority of them consisted of participants with undergraduate education. The majority of the monthly income statement consisted of volunteers with a monthly income of 3000-5000 TL.

Conclusions: It was concluded that the sociodemographic structure of the society is an important factor in the control of anxiety related to the epidemic.

Key words: COVID-19, anxiety level, expectation.

*Corresponding Author: Ahmet Doğan, Ordu State Hospital, Infectious Diseases and Clinical Microbiology, Ordu, Turkey. Phone: +90 537 4845047 E-mail: drahmtdgn@gmail.com Received: Sep, 2021. Accepted: Sep, 2021.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/bync/4.0/>) which permits unrestricted non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Toplumun Sosyodemografik Yapısının COVID-19 Pandemisi Hakkında Bilgi Düzeyi, Kaygı ve Beklentilere Etkisi

Özet

Amaç: COVID-19 salgını toplumun tüm değerlerini direk veya dolaylı yünden etkilemiştir. Çalışmamızın amacı toplumumuzun sosyodemografik özelliklerinin, COVID-19 salgını hakkındaki bilgi seviyesi, endişe ve beklentilere etkisini tespit etmektedir.

Gereç ve Yöntem: Çalışma "Whatsapp" uygulaması üzerinden açık erişimli anket yöntemi ile gönüllülük esasına dayalı olarak planlandı. Google anket formu uygulaması kullanılarak; toplumun bilgi seviyesi, endişeleri ve gelecek beklentilerini tespit etmeye yönelik toplam üç bölüm ve 28 sorudan oluşan anket formu hazırlandı. Çalışmaya toplam 812 kişi katılmıştır.

Bulgular: Anket formunun birinci kısmında yanıtlar irdelendiğinde, katılanların 501 (%61,7)'i erkek, 311 (%38,3)'i ise kadındı. Gönüllülerin büyük çoğunluğu 35-50 yaş aralığında, %68,7'si il merkezinde, %24,5'i ilçe merkezinde ikamet etmekteydi. Altmış farklı il ve 35 farklı meslek grubundan gönüllü dahil oldu. Katılımcıların çoğunluğunu kamu çalışanı, ev hanımı ve öğrenciler oluşturmaktaydı. Eğitim düzeyleri irdelendiğinde ise çoğunluğu lisans eğitimi almış katılımcıdan oluşmaktaydı. Aylık gelir beyanında çoğunluğu 3000-5000 tl aylık geliri olan gönüllüler oluşturmaktaydı.

Sonuç: Toplumun sosyodemografik yapısının salgına bağlı anksiyete kontrolünde önemli bir unsur olduğu sonucuna varıldı.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, kaygı düzeyi, beklenti.

Giriř

Daha önce ciddi akut solunum sendromu koronavirüs 2 (SARS-CoV-2) olarak adlandırılan yeni koronavirüs, ilk olarak 13 Ocak 2020'de, Çin'in Wuhan eyaletinde Aralık ayı sonlarında ateş, öksürük, nefes darlığı gibi solunum semptomları olan bir grup hastada yapılan bir araştırma sonucu tanımlanan bir virüsdür. Ne yazık ki, COVID-19 hastalığı řu anda kontrol altında değildir ve pandemi, tüm dünyayı ve Türkiye'yi etkileyen hayatımızın en önemli endişesi haline gelmiştir (1). Salgın özellikle yoksulluk sınırında yaşayanlar, engelliler, yaşlılar, gençler başta olmak üzere toplumun tüm bireylerini insani, ekonomik ve psikososyal yönlerden etkileyen bir virüs pandemisidir (2). Sonuçlarının tahmin edilmesi zor olan böyle durumlarda insanların korku ve panik duygusuyla korunma ve kaçınma davranışı sergilemesi doğal kabul edilmektedir. Riskler sahip oldukları potansiyel güçlerinden dolayı řu anı etkiledikleri gibi geleceğe dair umut ve güven duygusunu da zedelemektedirler (3).

Çalışmamızın amacı toplumumuzun sosyodemografik özelliklerinin, COVID-19 salgını hakkındaki bilgi seviyesi, endişe ve beklentilere etkisini tespit etmektedir.

Gereç ve Yöntem

Çalışma 15 Haziran 2020-30 Haziran 2020 tarihleri arasında "Watsapp" uygulaması üzerinden açık erişimli anket yöntemi ile gönüllülük esasına dayalı olarak planlandı. Google Anket Formu uygulaması kullanılarak; toplumun bilgi seviyesi, endişeleri ve gelecek beklentilerini tespit etmeye yönelik toplam üç bölüm ve 28 sorudan oluşan anket formu hazırlandı. Katılımcıların gönüllü olarak katılma isteklerini teyit etmek amacıyla ankete başlamadan önce bilgilendirme sorusuna onay verme zorunluluğu koyuldu. Gönüllü olarak katılma onayı alındıktan sonra katılımcılar, anketi doldurmaya yönlendirildi. Anketin birinci bölümde katılımcıların yaş, cinsiyet, yaşadığı yer, meslek, gelir seviyesi gibi demografik özelliklerini, ikinci bölümde katılımcıların COVID-19 bilgi kaynakları, hastalık hakkındaki bilgi seviyelerini, üçüncü bölümde ise katılımcıların COVID-19 hakkındaki endişe ve gelecek beklentilerini anlamaya yönelik sorular yöneltildi. Katılımcılar tüm sorulara cevap vermek zorunda bırakıldı. Sağlık çalışanları çalışma dışı bırakıldı.

Bulgular

Toplam 812 kişi ankete katıldı. Anket formunun birinci kısmında yanıtlar irdelendiğinde, katılanların 501 (%61,7)'i erkek, 311 (%38,3)'i ise kadındı. Yaş aralığı irdelendiğinde ise gönüllülerin büyük çoğunluğu 35-50 yaş aralığındaydı. Katılımcıların %68,7'si il merkezinden, %24,5'i ilçe merkezinden, diğerleri ise kasaba ve kırsal yerleşimden katıldı. Altmış farklı il ve 35 farklı meslek grubundan katılım sağlandı. Katılımcıların çoğunluğunu kamu çalışanı, ev hanımı ve öğrenciler oluşturmaktaydı. Eğitim düzeyleri irdelendiğinde ise çoğunluğu lisans eğitimi almış katılımcıdan oluşmaktaydı. Aylık gelir beyanında çoğunluğu 3000-5000 tı aylık geliri olan gönüllüler oluşturmaktaydı. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de gösterildi.

Tablo 1. Sosyodemografik özellikler.

Deđişken	n	%
Cinsiyet		
Kadın	506	61,7
Erkek	317	38,3
Yaş		
<18	44	5,42
18-25	115	14,16
25-35	219	26,97
35-50	310	38,18
50-60	103	12,68
60-70	20	2,46
>80	1	0,12
Eğitim		
İlköđretim	20	2,46
Ortaokul	49	6,03
Lise	182	22,41
Lisans	454	55,91
Yüksek lisans	65	8
Doktora	16	1,97
Diğer	26	3,2
Meslek		
Ev hanımı	103	12,52
Kamu çalışanı	350	42,52
Öđrenci	137	16,65
İşçi	96	11,66
Diğer	137	16,65
Aylık gelir (tl)		
<1000	133	16,18
1000-3000	129	15,69
3000-5000	343	41,73
5000-10.000	177	21,53
10000-15000	32	3,77
>15000	9	1,1
Yerleşim yeri		
İl merkezi	564	68,54
İlçe merkezi	204	24,78
Kasaba	1	0,12
Köy/mezraa	54	6,56

Anket formunun ikinci kısmında katılımcıların COVID-19 bilgi seviyelerini değerlendirmek için 13 sorudan oluşan ve birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği bilgi soruları katılımcılara yöneltildi. En sık işaretlenen seçenekler Tablo 2’de belirtildi.

Tablo 2. COVID-19 bilgi seviyesini değerlendirme.

COVID-19 Bilgi Seviyesi, Değerlendirme Soruları	Yanıtlar (%)
1. COVID 19 ile ilgili en sık başvurduğunuz bilgi kaynaklarınız nelerdir?	TV kanalları(71,6) İnternet (71,3) Doktorlar (47,3) Siyasetçiler (7,4)
2. COVID-19 hastalığınız var mı veya geçirdiniz mi?	Evet (0,7), Hayır (99,3)
3. Aileniz, akrabanız, arkadaşınız veya beraber çalıştığınız insanlardan herhangi biri COVID 19 hastalığı geçirdimi?	Evet (17,9) Hayır (82,1)
4. COVID-19 hastalığı geçiren herhangi biri ile tanıştınız mı?	Evet (20,5) Hayır (79,5)
5. Sizde COVID-19 hastalarında en sık hangi şikayetler olur?	Ateş (86,6) Öksürük (76,8) Nefes almada zorlanma (78,8) Halsizlik (46,9) Kas ağrısı (37,1) Semptom olmaz (4,1)
6. Sizde COVID-19 için en riskli grup kimlerdir?	Kronik hastalığı olanlar (41,9) Yaşlılar (20,5) Maske takmayan herkes (17,7)
7. Sizde COVID-19 için en az riskli grup kimlerdir?	Sosyal mesafeyi koruyanlar (57,6) Hiç evden çıkmayanlar (48,7) Temastan kaçınanlar (48,5) Maske takanlar (48,4) Düzenli elini yıkayanlar (45,7)
8. Sizde COVID-19'a yakalanmamak için hangisi yeterli olur?	Maske takma/el yıkama/temastan kaçınma (42,2) Sağlık Bakanlığının önerilerine uyma (28,7) Sosyal mesafeyi koruma/maske takma (17,2)
9. Hangi durumda test yaptırmak için bir sağlık kuruluşuna başvurmayı düşünürsünüz?	Ateş/öksürük/balgam olursa (47,5) Nefes darlığı varsa (30,5) Herhangi bir şikayet varsa (29,5)
10. Olası bir COVID-19 hastalığına yakalanmanız durumunda ne yapmayı düşünürsünüz?	Hemen bir sağlık kuruluşuna başvururum (84,7) Bir şikayetim olursa sağlık kuruluşuna giderim (11)
11. COVID-19'un ülkemizde uygulanan tedavi şartları ile ilgili düşünceleriniz nedir?	Yeterli (72,1) Aşı olmadan kesin tedavi olmaz (13,6) Yetersiz ama seçenek yok (7,6)
12.COVID-19 sürecinde alınan tedbirler ile ilgili fikriniz nedir?	Çok gerekli (90,2) Sürecin abartıldığını düşünüyorum (4,1)
13. Sizde yeni kurallar ve yeni normal hayat gerekli mi?	Evet (87,6) Hayır (12,4)

Anket formunun üçüncü kısmında ise katılımcıların COVID-19 pandemisi ile ilgili gelecek kaygıları ve beklentilerini değerlendirmek için 8 sorudan oluşan ve birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği bilgi soruları katılımcılara yöneltildi. En sık işaretlenen seçenekler tablo 3’de belirtildi.

Tablo 3. COVID-19 pandemisi ile ilgili gelecek kaygıları ve beklentilerini değerlendirme.

Gelecek Kaygıları ve Beklentiler, Değerlendirme Soruları	Yanıtlar (%)
1.COVID-19'un biteceğini düşünüyor musunuz?	Diğer bulaşıcı hastalıklar gibi COVID-19'da bitecek (44,1) Uzun süre devam edecek (29,8) Aşı bulunursa biter (25,1) Asla bitmez (13,9) Mutlaka yakında biter (7,5)
2. Gelecekle ilgili sizi en çok kaygılandıran nedir?	Ailem ve kendi geleceğim (49,7) Muhtemel ekonomik kriz (21,3) Sosyal hayat kısıtlamalarının devam etmesi (11,6) Psikolojik bunalım veya başka rahatsızlıklar (10,7)
3.Bir gün kendinize de COVID-19 bulaşacağını düşünüyor musunuz?	Aldığım önlemlerin yeterli olacağına inanıyorum, korkum yok (52,5) Yüksek ihtimal bulaşacağını düşünüyorum (33,3) Kaçınılmaz son (12) Kesinlikle bulaşacağını düşünmüyorum (1,2)
4. COVID-19 salgını için gelecekte en büyük beklentiniz nedir?	Bir an önce salgının bitmesi (73,3) COVID-19'a yakalanmadan süreci atlattık (17) Mali kriz yaşamadan süreci atlattık (6,1) Herhangi bir beklentim yok (1,6) Benim için fark etmez (0,5)
5. Salgının başlangıcından bu güne kadar COVID-19 salgını hakkında yeterli bilgilendirildiğinizi düşünüyor musunuz?	Evet (88,7) Hayır (11,3)
6. Sağlık Bakanlığını ve bağlı kurumları bu salgını kontrol altına almada yeterli buluyor musunuz?	Çok iyi yönetildi (80,1) Daha iyi yönetilmeliydi (15,6) Sürecin kötü yönetildiğini düşünüyorum (2,2) İlgilenmiyorum (1)
7. Ülkemizin sağlık imkanları hakkında düşünceniz nedir?	Birçok ülkeden daha iyiyiz (89,9) İdare eder (9,1) İmkanlar çok kısıtlı (0,6)
8.Sağlık hizmetlerinden gelecek adıma düşünceniz nedir?	Çok daha iyi olacağını düşünüyorum (83,6) Bundan farklı olmaz (11,2) Daha kötü olur (1,5)

Tartışma

Yapılan çalışmalar, salgın hastalıkların insanlarda büyük bir travma oluşturduğunu ve kaygı düzeyinin yükseldiğini göstermiştir (4-6, 19). Çevrimiçi anket yöntemi kullanılarak 47 şehirde yaşayan 1050 katılımcı üzerinden yapılan bir çalışmada bireylerin COVID-19

salgınına yönelik kontrol algılarının eğitim, yaş ve cinsiyet değişkenlerinin yanı sıra sağlık anksiyetesi düzeylerinden etkilendiği gözlemlenmiştir. Genel olarak eğitim düzeyi arttıkça COVID-19 salgını kontrol algısının düştüğü gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmalarda erkek katılımcılara göre kadınların sağlık anksiyete düzeylerinin ve COVID-19 salgını kontrol algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür (7, 16-18). Yine 2009 yılında domuz gribine yönelik yapılan davranışsal yanıtların değerlendirilmesi amacıyla katılımcıların maske takarım, dezenfektan kullanırım gibi ifadelerden oluşan korunma endeksine bakıldığında erkeklerin daha düşük puana sahip olduğu görülmüştür (8). Çalışmamızda da kadın katılımcılar %61,7, 25-50 yaş aralığı %65,15 ve lise, lisans eğitimi alanlar %78,32 katılımcıların büyük çoğunluğunu oluşturmuştur. Olumlu cevap yüzdeleri irdelendiğinde yüksek oranda olumlu cevap verildiği görülmektedir.

Çalışmamızda diğer çalışmalardan farklı olarak ayrıca gönüllülerin maddi durumları da sorgulanmıştır. Anket sonuçlarımıza göre gönüllülerin %42,52'i kamu çalışanı olup tüm katılımcılardan gelir seviyesi 3000-10000 tl arasında olanların oranı %63,26 olmuştur. Bu sonuçlara göre toplumun refah seviyesinin de COVID-19 salgını döneminde endişe, kaygı ve beklenti düzeyini etkilediğini düşünüyoruz. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğunun il ve ilçe merkezlerinde ikamet etmektedir. Dolayısıyla bilgiye ulaşma, sosyal ihtiyaçların karşılanması ve sağlık imkanlarına ulaşım daha rahat olmaktadır. Bu da salgın karşısında endişe ve kaygı kontrolünü kırsal kesimde yaşayan insanlara göre kolaylaştıran faktörlerden biridir.

Toplumun salgın karşısında endişe ve korkularının kontrol edilmesi hem bireysel hem de toplumsal salgın önlemlerine uyumun iyi anlaşılması bakımından önemlidir (7). Yapılan çalışmalarda gönüllülerin büyük çoğunluğu salgından endişe duyduklarını ve hayat konforlarının bozulduğunu bildirmişlerdir (9, 11). Başka bir çalışmada ise salgın sebebiyle katılımcıların büyük bir bölümünün yüksek anksiyeteye sahip olduğu ve uyku düzeninin bozulduğu bildirilmiştir (14). Temizlik, el yıkama ve düzenli dezenfektan kullanımı gibi önleyici tedbirler nedeniyle toplumda obsesif-kompulsif belirtilerin oranının arttığına dair çalışmalar da bildirilmiştir (20, 21). Çalışmamızda bu çalışmalardan farklı olarak toplumun çoğunluğunda salgının uzun dönem sonuçlarına dair karamsar bir bakış oranının daha az olduğu görülmektedir. Çünkü gönüllülerin %52,5'i aldığı önlemlerin yeterli olacağına inanmakta ve korkusunun olmadığını beyan etmekte, %44,1'i diğer bulaşıcı hastalıklar gibi COVID-19'un da çok uzun sürmeyeceğini, 89,9'u ise salgın yönetiminin ülkemizde birçok ülkeden daha iyi yönetildiğini düşünmektedir. Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada ise "Ülkenin ve kendi genel durumunuz hakkındaki düşünceniz nedir?" sorusuna katılımcıların %59,6'sı ülkenin geleceği için kötümser, % 38,5'i iyimser derken, %51,4'ü kendi gelecekleri hakkında iyimser, %48,6'sı ise kötümser olduklarını belirtmişlerdir (15). Çin'de yapılan diğer bir çalışmada ise COVID-19 salgını hakkında doğru ve güncel bilgi edinmenin ve el hijyeni sağlama, maske takma, sosyal mesafeye uyum gibi temel korunma önlemlerine uymanın psikolojik etki, stres, depresyon ve kaygı düzeyinin azalmasını olumlu yönde etkilediği bildirilmiştir (10). Salgın dönemlerinde yapılan diğer çalışmalarda ise, insanların salgını ciddiye aldığı, kayıtsız kalmadığı, medya kanallarının sağladığı bilgilere ve alınan kararların uygulanmasına önem verdiği ve el hijyeni gibi önlemleri ciddiye aldığı saptanmıştır. Toplumdaki bu tutumun sağlık çalışanlarındakine benzer olduğu görülmektedir. Yapılan bir çalışmada sağlık çalışanlarının, ellerinde cilt problemleri olmasına rağmen COVID-19 pandemisi ile birlikte el hijyeninden vazgeçmediği bildirilmiştir (12,13,22).

Çalışmamızda gönüllerin büyük çoğunluğu salgın hakkında güncel bilgileri TV kanalları %71,6, internet %71,3 ve doktorlardan %47,3 oranında öğrendiğini beyan etmişlerdir. Katılımcıların bilgi seviyelerini değerlendirmek amacıyla COVID-19 salgınında görülen sık semptomlar sorulduğunda ise ateş %86,6, öksürük %76,8, nefes almada zorlanma %78,8, halsizlik %46,9, kas ağrısı %37,1, semptom olmaz %4,1 şeklinde cevaplandırmalar olmuştur. Ayrıca kronik hastalığı olanların %41,9 COVID 19 riskinin yüksek olduğu, en az riskli grubun sosyal mesafeyi koruyanlar (57,6), hiç evden çıkmayanlar (%48,7), temastan kaçınanlar (%48,5), maske takanlar (%48,4) ve düzenli elini yıkayanlar (%45,7) olduğu bildirilmiştir. Ayrıca semptom görülmesi halinde gönüllülerin büyük çoğunluğu (%84,7) hemen bir sağlık kuruluşuna başvuracağını beyan etmiştir. Cevaplar değerlendirildiğinde gönüllülerin yüksek oranda doğru bilgiye ulaştığı görülmektedir. Bu da bireysel ve toplumsal kararlara uyum ve anksiyete kontrolünü olumlu yönde etkileyecektir.

Sonuç

Yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, maddi imkan, coğrafi lokasyon ve meslek COVID-19 salgınının sebep olduğu anksiyeteyi kontrol altında tutmada belirleyici etmenlerdir. Televizyon ve internet salgın hakkında doğru bilgiye ulaşmada kolaylık sağlamaktadır. Toplumun salgın hakkındaki bilgi düzeyinin büyük oranda doğru olduğu, salgın kontrolünde uyulması gereken kuralların önemli ölçüde bilindiği anlaşılmıştır. Toplumun geleceğe dair endişelerinin olduğu, ancak karamsar bir tablonun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Etik Kurul Onayı: Evet

Bilgilendirilmiş Onay: NA

Hakem değerlendirmesi: Dışarıdan hakem değerlendirmesi.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Açıklama: Yazar, bu çalışmanın maddi destek almadığını beyan etmiştir.

Bu çalışma 26-30 Mayıs 2021 tarihli XXI. Türk Klinik Mikrobiyoloji ve İnfeksiyon Hastalıkları Kongresi (KLİMİK 2021)'nde poster olarak sunulmuştur.

Kaynaklar

1. WHO Disease Outbreak News. Available at: <https://www.who.int/csr/don/en/> [Accessed: April 13, 2020]
2. <https://www.un.org/development/desa/dspd/everyone-included-COVID-19.html>
3. Beck, URisk society: Towards a new modernity. London: Sage Publications. 1992.
4. Lau JTF, Yang X, Pang E, Tsui HY, Wong E and Wing, YK. SARS Related Perceptions in Hong Kong. *Emerging Infectious Diseases*. 2005;11:417-424.
5. Taylor MR, Kingsley EA, Garry JS. ve Raphael B. Factors Influencing Psychological Distress During A Disease Epidemic: Data From Australia's First Outbreak of Equine İnfluenza. *BMC Public Health* 2008;8:1-13.
6. Zhang WR, Wang K, Yin L, Zhao WF, Xue Q, Peng M. et. al. Mental health and psychosocial problems of medical health workers during the COVID-19 epidemic in China. *Psychotherapy and Psychosomatic*, 2020;9:1-9. doi: 10.1159/000507639.
7. Ekiz T, İlman E, Dönmez, E. Bireylerin Sağlık Anksiyetesi Düzeyleri İle Covid-19 Salgını Kontrol Algısının Karşılaştırılması. *Usaysad Derg*, 2020;6(1):139-154.
8. Jones, J. H., and Salathe, M. Early Assessment of Anxiety and Behavioral Response to Novel Swine-Origin İnfluenza A (H1N1). *Plos One* 2009;4(12):1-8.
9. Kwok, K. O., Li, K. K., Chan, H. H., Yi, Y. Y., Tang, A., Wei, W. I. et al. Community responses during the early phase of the COVID-19 Epidemic in Hong Kong: Risk perception, information exposure and preventive measures. 2020.*medRxiv*.

10. Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S. et. al. Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2020;17(5), 1729.
11. Wheaton, M. G., Abramowitz, J. S., Berman, N. C., Fabricant, L. E. and Olatunji, B. O. Psychological Predictors of Anxiety in Response to The H1N1 (Swine Flu) Pandemic. *Cognitive Therapy and Research*, 2012;36(3):210-218.
12. Bostan S, Erdem R, Öztürk YE, Kılıç T, Yılmaz A. The Effect of COVID-19 Pandemic on the Turkish Society. *Electron J Gen Med*. 2020;17(6):em237.
13. Rubin GJ, Amlôt R, Page L, and Wessely S. Public Perceptions, Anxiety, and Behaviour Change in Relation to The Swine Flu Outbreak: Cross Sectional Telephone Survey. *Bmj*, 2009; 339:b2651.
14. Çıtak Ş, Pekdemir Ü. An Analysis on Sleep Habits and Generalized Anxiety Levels of Individuals during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Family, Counseling and Education*, 5(1), 60-73.
15. Çetin C, Anuk Ö. COVID-19 Pandemi Sürecinde Yalnızlık Ve Psikolojik Dayanıklılık: Bir Kamu Üniversitesi Öğrencileri Örnekleme. *Aseat* 2020;7:5:170-189.
16. Netuveli G, Wiggins RD, Montgomery SM., Hildon, Z. ve Blane D. Mental Health and Resilience at Older Ages: Bouncing Back After Adversity in the British Household Panel Survey. *J Epidemiol Community Health*. 2008;62:987–991.
17. ALVER, B. Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ve Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 2017;2(3):116-147.
18. Demir ÜF. The effect of COVID-19 pandemic on sleeping status. *J Surg Med*. 2020;4(5):334-339.
19. WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic. WHO. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-COVID19/news/news/2020/3/who-announces-COVID-19-outbreak-a-pandemic>
20. Banerjee DD. The other side of COVID-19: Impact on obsessive compulsive disorder (OCD) and hoarding. *Psychiatry Res*. 2020;11;288:112966.
21. Fineberg NA, Van Ameringen M, Drummond L, Hollander E, Stein DJ, Geller D, et al. How to manage obsessive-compulsive disorder (OCD) under COVID-19: A clinician's guide from the International College of Obsessive Compulsive Spectrum Disorders (ICOCS) and the Obsessive-Compulsive and Related Disorders Research Network (OCRN) of the European College of Neuropsychopharmacology. *Compr Psychiatry*. 2020;12;100:152174.
22. Altunisik Toplu S, Altunisik N, Turkmen D, Ersoy Y. Relationship between hand hygiene and cutaneous findings during COVID-19 pandemic. *J Cosmet Dermatol*. 2020;19(10):2468-2473. doi: 10.1111/jocd.13656.

Medicine & Publishing

Published by The QMEL®.org

Medicine & Education & Librar